

Verklighet och förändringar

Eva Björklund

Förbud mot att köpa datorer, mobiltelefoner, dvd-spelare hävs? Hotell öppnas för kubaner? Jord privatiseras? Så framställdes det i media. Vad handlade det om egentligen? Liberalisering? Den kinesiska vägen? Eller en logisk fortsättning på den kubanska?

Utsatt för ekonomisk krigföring – den berövar landet 2-3 miljarder dollar per år - har Kuba prioriterat offentlig konsumtion med gratis utbildning och hälsovård, socialt trygghetssystem samt subventionerad mat och basvaror. En begränsad tillgång på dyra importvaror har fördelats för att komma så många som möjligt till del och vara till så stor nytta som möjligt.

Datorer och uppkoppling har t ex fördelats till skolor, bibliotek och grannskapslokaler, offentlig förvaltning, företag, folkrörelser, ideella organisationer (NGO), media mm, postkontor och IT-kaféer (höga avgifter).

Internationell uppkoppling har försvårats av telefonnätets låga kapacitet och att USA utestänger Kuba från internationell kabel. Landet hänvisas till långsam och dyr satellituppkoppling i avvaktan på kabel till Venezuela.

Kubas lägst avlönade har mångfalt högre levnadsstandard än i andra länder med betydligt högre BNP/capita - FN:s levnadsnivåindex visar detta. Men högutbildade i offentlig tjänst har mångfalt lägre privat konsumtionsstandard än kollegor också i betydligt fattigare länder.

De senaste årens höga tillväxttakt har lett till förbättrad hushållsekonomi och konsumtion. Med "Energirevolutionen" har alla glödlampor gratis bytts ut till lågenergilampor och hushållen har fått köpa subventionerade elriskokare, eltryckkokare, elplattor, TV, kylskåp. Andra varor har sålts osubventionerat på hårdvalutebutiker.

Men datorer och mobiler hade bara sålts till organisationer och företag. Enskilda med höga inkomster från turism,

utländska företag och jordbruk hade försett sig via utlandsresor, utländska besökare eller på den svarta marknaden som brukar uppstå när utbudet understiger efterfrågan.

Den ekonomiska återhämtningen har möjliggjort viss ökad import så att även datorer, mobiler mm kan säljas till privatpersoner och fullt pris tas ut för nätuppkoppling. Samtidigt har telefonnätet byggts ut, bredband börjat läggas in och fler betaltelefoner satts upp i bostadskvarteren för den ganska långa tid det kommer att ta innan alla hushåll kan få telefon. Det blir större inslag av öppen marknad, mindre av svart.

Hotellen är och förblir öppna för kubaner. De dyraste har subventionerade priser för nygifta (smekmånadsdagar) och arbetarsemestrar (via facket). Turistministeriet har nu beordrat hårdvalutehotell som prioriterat utländska turister att ta emot övriga inhemska på samma villkor. Och inom jordbruket tas statliga jordar som ligger i träda i bruk genom kooperativ.

Inom lönesystemet har övre gränsen tagits bort för lönepåslag på grund av ackord eller annan produktionsmätning och i högre grad individualiseras. Media är som vanligt alldeles för okunniga för att fatta vad som sker. När lönesystemet ändrades påstod de att tidigare skulle samma lön ha gällt för allt och alla, från lokalvårdare till kirurg. I verkligheten finns sedan ett tjugotal år ett noggrant löneklasssystem utarbetat av facket och de offentliga arbetsgivarna. Inte ens under tiden 1966 – 72, när de materiella drivkrafterna stod som lägst i kurs rådde egalitarism. Principen har varit den socialistiska "från var och en efter förmåga, till var och en efter resultat". Dock har den urvattnats särskilt sedan den ekonomiska krisen i början av 90-talet, i takt med avsaknaden av varor att använda löningen till, vilket fört med sig att andra inkomstkällor än lön fått större dragningskraft.

Löneklasssystemet utgår från yrke, utbildningsnivå, erfarenhet och bostadsort, men skillnaderna i offentlig sektor (ca 70 % av alla förvärvsarbetande) är förhållandevis små, från 1 till 5. Med det nya inslaget av ökad andel prestationsrelaterad lön kommer löneskillnaderna också att öka. Där detta prestationssystem redan tillämpas, som t ex inom jordbrukskooperativ, kan lönerna ligga 10 gånger högre än minimilönen inom offentlig sektor (dvs drygt 70 procent alla förvärvsarbetande).